

INNOVATION IQTISODIYOT

Ilmiy-amaliy elektron jurnal

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

THE INNOVATION ECONOMY

Electronic Scientific and Practical Journal

2025 / 4

@QMI_Institut

Qarshi shahri,
Mustaqillik ko'chasi 225 - uy

www.kstu.uz
www.ojs.qmii.uz

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

3-jild
4-son
sentabr, 2025

September 2025
Volume 3
Number 4

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА
Научно-практический
электронный журнал

THE INNOVATION ECONOMY
Electronic Scientific and Practical
Journal

INNOVATSION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON JURNAL

ISSN: 3030-315X

ojs.qmii.uz

Muassis:

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi:

R.X.Ergashev, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi o'rinbosari:

S.N.Xamrayeva, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qarshi davlat texnika universiteti

Mas'ul muharrir:

N.A.Ochilova, PhD, dotsent

Qarshi davlat texnika universiteti

Texnik muharrir:

F.F.Haqqulov, PhD

Qarshi davlat texnika universiteti

**Jurnal har oyda bir marotaba elektron shaklda
jurnalning rasmiy sayti orqali nashr etiladi.**

Tahririyat manzili:

180100, Qarshi shahri, Mustaqillik ko'chasi 225-uy

Tel.: +998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Faks: +998 (75) 221 1395

E-mail: innoeconomic@qmii.uz

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Tahririyat Kengashining xalqaro a'zolari:

Овчиников Виктор Николаевич – i.f.d., professor, akademik (Janubiy Federal Universitet, Rossiya)

Солодовников Сергей Юревич – i.f.d., professor (Belorussiya milliy texnika universiteti)

Сидиров Виктор Александрович - i.f.d., professor, (Kuban davlat universiteti)

Шевченко Игорь Викторович - i.f.d., professor (Kuban davlat universiteti, Rossiya)

Kusainov Xalel Xaymullayevich - i.f.d., professor (Qozog'iston davlat texnologiya universiteti)

Samandarzoda Iskandar Hakim - i.f.d., i.f.d., professor (SH.Shotemur nomidagi Tojikiston agrar universiteti)

Гибадуллин Артур Артурович Национальный исследовательский университет Московский энергетический институт

Войнаш Сергей Александрович Казанский приволжский (федеральный) университет

Пуляева Валентина Николаевна Финансовый университет при Правительстве РФ

Морковкин Дмитрий Евгеньевич Финансовый университет при Правительстве РФ

Садриддинов Манучехр Исмолиддинович Международный университет туризма и предпринимательства Таджикистана, Душанбе

Перская Виктория Вадимовна директор Института исследований международных экономических отношений, Финансовый университет при Правительстве РФ

Молчанов Игорь Николаевич Профессор экономического факультета. Московский государственный университет имени М.В. Ломоносова

Басова Мария Михайловна Заместитель декана факультета налогов, аудита и бизнес-анализа Финансовый университет при Правительстве РФ

Чупин Александр Леонидович Заместитель декана экономического факультета Российский университет дружбы народов имени П.Лумумбы

Незаймакин Валерий Николаевич Профессор кафедры финансов и кредита Российский государственный гуманитарный университет

Никонорова Алла Владимировна Доцент кафедры экономической теории Финансовый университет при Правительстве РФ

Дмитриева Ольга Александровна Доцент кафедры налогов и налогового администрирования факультета налогов, аудита и бизнес-анализа Финансовый университет при Правительстве РФ

Швец Юрий Юрьевич Лаборатория управления инновациями, Институт проблем управления Российской академии наук

Колосова Елена Валерьевна Лаборатория управления инновациями, Российский экономический университет имени Г.В. Плеханова

Tahririyat Kengashi a'zolari:

Gulyamov Saidaxror Saidaxmedovich - i.f.d., professor, akademik

Bozorov Orifjon Shodiyevich – t.f.n., dotsent

Pardayev Mamayunus Qarshiboyevich - i.f.d., professor

Vaxabov Abduraxim Vasikovich – i.f.d., professor

Hakimov Obidjon Arzikulovich – i.f.d., professor

Navruz-zoda Baxtiyor Negmatovich - i.f.d., professor

Xatamov Ochildi Qurbonovich- i.f.d., professor

Fayziyeva Shirin Shodmonovna- i.f.n., professor

Jumayeva Gulrux Jo'raqulovna - i.f.n., professor

Egamberdiyeva Salima Raimovna - i.f.n., dotsent

Erkayeva Gulbahor Panjiyevna - i.f.n., professor

Amirqulov Shuhrat Olimovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Samiyeva Gulnoza Toxirovna-i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aliqulov Azamat Tuyg'unovich -i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aminov Fazliddin Baxadirovich- i.f.n., dotsent

Xo'jaqulova Nigora Rustamovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Turobov Sherzod Alisherovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Alimova Munisa Yulchiyevna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Ergasheva Nasiba Raxmatullayevna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Boboqulov Sanjar Baxromkulovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Djalilov Raxmonkul Hamidovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Nomazov Baxrom Bobomurodovich - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Alimxanova Nigora Alimxanovna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

“Innovatsion iqtisodiyot” ilmiy - amaliy elektron jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2025-yil 5-apreldagi 369-sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

Jurnalda quyidagi ruknlar asosida maqolalar nashr etiladi:

1. Nazariya va metodologiya
2. Raqamli iqtisodiyot
3. Mintaqa va tarmoqlar iqtisodiyoti
4. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik
5. Inson kapitali iqtisodiyoti
6. Menejment va marketing
7. Buxgalteriya hisobi,iqtisodiy tahlil va audit
8. Moliya, kredit va investitsiya
9. Ekonometrika va statistika
10. Xizmat ko'rsatish va turizm sohasi

September 2025

Volume 3

Number 4

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

ojs.qmii.uz

Hududlarni innovatsion rivojlantirishda jalb etilgan investitsiyalardan samarali foydalanish tahlili

Xatamova Manzura Ochildiyeвна, Normurodov Asliddin Alijon o'g'li

Анализ эффективности использования инвестиций, привлекаемых в инновационное развитие регионов

Хатамова Манзура Очильдиевна, Нормуродов Аслиддин Алиджон оглы

Analysis of the effective use of attracted investments in the innovative development of regions

Khatamova Manzura Ochildieвна, Normurodov Asliddin Alijon oglyu

Received: August 12, 2025 Revised: August 18, 2025 ■ Accepted: August 20, 2025 ■ Published Online: September 1, 2025

- **Annotatsiya:** Maqolada Surxondaryo viloyati tuman(shahar)lari kesimida iqtisodiyotga kiritilgan investitsiyalar deskriptiv statistika usulida tahlil etilgan. Ushbu usul yordamidagi tahlil viloyatning har bir tumani(shahri)ning statistik ko'rsatkichlar bo'yicha guruhlardagi o'rinlarini aniqladi. Bu esa o'z navbatida mazkur tuman(shahar) bo'yicha investitsiya dasturlarini tuzishga yordam beradi.
- **Kalit so'zlar:** investitsiya, deskriptiv statistika, samara, o'rtacha qiymat, mediana, markaziy tendensiya.
- **Аннотация:** В статье анализируется инвестирование в экономику районов (городов) Surkhondaryinskoy oblasti с использованием описательной статистики. В результате анализа с использованием данного метода определены позиции каждого района(города) области в группах по статистическим показателям. Это, в свою очередь, способствует составлению инвестиционных программ для данного района(города).
- **Ключевые слова:** инвестиции, описательная статистика, эффективность, среднее значение, медиана, центральная тенденция.
- **Abstract:** The article analyzes the investments made to the economy by districts (cities) of Surkhondarya region using descriptive statistics. The analysis using this method determined the positions of each district (city) of the region in groups according to statistical indicators. This, in turn, helps to draw up investment programs for this district (city).
- **Key words:** investment, descriptive statistics, efficiency, average value, median, central tendency.

KIRISH

Bugungi kunda innovatsion faoliyatni jadal rivojlantirishda asosiy e'tiborni sohaga milliy va xorijiy ilm - fan yutuqlarini ijtimoiy soha va iqtisodiyotning barcha tarmoqlarida tezkorlik bilan keng joriy etilishi bilan birgalikda, kiritilayotgan investitsiyalardan samarali foydalanishga qaratish davr talabiga aylanmoqda. Chunki, ular yordamida makroiqtisodiy barqarorlik mustahkamlanadi, iqtisodiyotning innovatsiyalar va yuqori texnologiyalar asosida rivojlanishi qo'llab-quvvatlanadi, import o'rnini bosuvchi va eksportbop mahsulotlar ishlab chiqarish siyosatlari muvaffaqiyatli amalga oshiriladi, zamonaviy infratuzilmalar rivojlantiriladi, yangi zamonaviy ish o'rinlari yaratiladi, ishsizlik muammosining oldi olinadi, erkin raqobat va tadbirkorlik munosabatlariga asoslangan zamonaviy iqtisodiy tizim rivojlantiriladi, viloyat, tuman va shaharlarni kompleks ijtimoiy - iqtisodiy rivojlantirish amalga oshiriladi, ilmiy-tadqiqot va innovatsion faoliyatni rag'batlantirish tizimli yo'lga qo'yiladi, ilmiy va innovatsiya yutuqlarini amaliyotga joriy etish tezlashadi.

Investitsiyalarning muhim ahamiyati shundaki, ular har qanday mamlakatning yaqin va uzoq kelajakdagi innovatsion rivojlanish istiqbollarini belgilab beradi.

Iqtisodiy atama va tushunchaga aylangan "investitsiya" so'zi lotincha "investio" so'zidan olingan bo'lib, iqtisodiy adabiyotlarda bu so'z "ta'minlamoq", "yordam bermoq", "sarmoya qo'yish" yoki "mablag'ni safarbar etish" so'zlarining sinonimi sifatida ham ishlatiladi. Ko'pgina hollarda "investitsiyalar" tushunchasi iqtisodiyot va boshqa faoliyat ob'ektlariga kiritiladigan moddiy va nomoddiy ne'matlar hamda ularga doir huquqlar tarzida ta'riflanadi. Jumladan, O'zbekiston Respublikasining "Investitsiya faoliyati to'g'risida"gi yangi tahrirdagi Qonunida shunga o'xshash ta'rifni uchratish mumkin. Qonunda investitsiyalarga quyidagicha ta'rif beriladi: "investitsiyalar-qonun hujjatlarida taqiqlanmagan tadbirkorlik faoliyati va boshqa turdagi faoliyat ob'ektlariga kiritiladigan moddiy va nomoddiy ne'matlar hamda ularga bo'lgan huquqlar, shuningdek jumladan intellektual mulkka bo'lgan huquqlar, shuningdek reinvestitsiyalar". Shuningdek, O'zbekiston Respublikasining "Investitsiya to'g'risida"gi Qonuniga ko'ra: "investitsiya bu – iqtisodiy samara (foyda, daromad) olish yoki ijobiy, ijtimoiy natijaga erishish uchun sarflanadigan pul mablag'lari, banklarga qo'yilgan omonatlar, paylar, qimmatli qog'ozlar (aktsiya, obligatsiyalar), texnologiyalar, mashinalar, asbob-uskunalar, litsenziyalar va samara beradigan boshqa har qanday boyliklardir".

ADABIYOTLAR TAHLILI

Zamonaviy ilm-fanda ko'plab mashhur olimlar o'z ilmiy ishlarini investitsiya tushunchasi va iqtisodiyotga investitsiya kiritishga bag'ishlashgan. Jumladan, Nobel mukofoti laureati U.F. Sharp "Investitsiyalar kelgusida (ehtimol, noma'lum) boylik olishni ko'zlab hozirgi vaqtda ma'lum boylikdan voz kechishlikdir"[1], deb ta'kidlaydi.

B.A.Rayzberg, L.Sh.Lazovski, Ye.B.Starodubtsevlar "Investitsiyalar davlatga qarashli yoki xususiy kapitalni o'z mamlakatiga yoki chetga daromad olish maqsadida turli tarmoqlar korxonalari, tadbirkorlik loyihalari, ijtimoiy-iqtisodiy dasturlar, investitsion loyihalarga uzoq muddatga joylashtirishdir"[2], deb ta'rif beradilar.

MDH mamlakatlari tadqiqotchilaridan rossiyalik iqtisodchi olim T. T. Frolova fikricha: "investitsiya-bu xususiy sektor va davlat tomonidan mamlakat ichida va mamlakatdan tashqarida iqtisodiyotning turli tarmoqlari va qimmatbaho qog'ozlarga uzoq muddatli qo'yiladigan kapitaldir"[3].

Rossiyalik olimlar M. I. Rimer, A. D. Kasatov va N. N. Matienkolar U.F.Sharp fikriga yaqinroq holda investitsiyalarni "tadbirkorlik faoliyatining ob'ektlariga mablag'larni investitsiya qilish orqali ehtiyojlarni keyingi yillar davomida yanada to'liq qondirish maqsadida ne'matlarning joriy iste'mol qilinishidan voz kechishga qaratilgan harakat sifatida e'tirof etishadi"[4].

Yana bir guruh olimlar esa, "Investitsiyalar kapitalni u yoki bu yuridik mustaqil korxonalarga uzoq muddatga (eng kamida bir yildan ortiqqa) qo'shimcha daromad olish ta'siriga ega bo'lish, mazkur sohada o'zining operatsiyalarini tashkil etishga mablag'larni qo'yish natijasida ko'proq manfaatga erishish maqsadida joylashtirishdir"[5] - deb ta'kidlashsa, ayrim iqtisodchi olimlar "investitsiyalar - bu pulni saqlash yoki oshirish va daromadni ta'minlash uchun pul joylashtirishingiz mumkin bo'lgan vositadir"[6],-degan ta'rifni berishadi. Shuningdek, yana birlari "investitsiyalar iqtisodiy (foydali) va ijtimoiy samaralar olish maqsadida investitsiya ob'ektlariga qo'yilgan barcha turdagi mulkiy va intellektual qadriyatlarini ifodalaydi"[7], deb ta'kidlashadi.

O'zbekistonlik iqtisodchi olim N.Xaydarov "Investitsiya -bu investor (davlat, xo'jalik sub'ektlari va jismoniy shaxslar) larning o'z ixtiyorida moliyaviy, moddiy va intellektual boyliklarini iqtisodiy samara (tushum, daromad, foyda) olish uchun yo'naltirilgan qiymatlar yig'indisidir"[8], degan fikrni bildirsa, taniqli iqtisodchi olimlar D.G'.G'ozibekov va T.M.Qoralievlar investitsiyalarni "daromad (foyda) yoki ijtimoiy samara keltiradigan va tadbirkorlik, ishbilarmonlikning davlat tomonidan ta'qiqlanmagan faoliyatlariga jalb qilinadigan barcha turdagi mulkiy va intellektual boyliklar", deb ta'riflaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqolada ilmiy abstraksiyalash, tizimli tahlil, omilli tahlil, deskriptiv tahlil, qiyosiy tahlil, ma'lumotlarni guruhlash, taqqoslash usullaridan keng foydalanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Har qanday mintaqa iqtisodiyotiga investitsiya kiritish jarayonini tadqiq etishda tahlilning statistik usullaridan foydalanish o'z-o'zidan maqsad yoki an'anaga hurmat emas, balki ob'ektiv zaruratdir. Shunday tahlillardan biri bo'lgan deskriptiv (tavsiflovchi) statistika birlamchi ma'lumotlarni shunday tasvirlashki, bunda mohiyat raqamlar orqasida yo'qolib qolmasligi va o'rganilayotgan hodisani nafaqat tadqiqotchining o'zi, balki har qanday o'quvchi tushuna

1-jadval

2024-yil Surxondaryo viloyati iqtisodiyotiga kiritilgan investitsiyalarning tuman(shahar)lar kesimidagi taqsimoti, mlrd.so'm hisobida

KO'RSATKICHLAR	JAMI	O'SISH SUR'ATI, % DA	JAMIGA NISBATAN, % DA
Surxondaryo viloyati	16297,9	-11	100
Termiz sh.	1 628,30	-32,8	9,9
Oltinsoy	706,8	2 barobar yaqin	4,3
Angor	542,3	12	3,3
Bandixon	288,4	-2,6	1,7
Boysun	5 545,20	1,6 barobar	33,4
Muzrabot	493,8	-7,5	3
Denov	994	-13,7	6
Jarqo'rg'on	752,9	-33,2	4,5
Qumqo'rg'on	522,3	-6,4	3,1
Qiziriq	296,6	-27,1	1,8
Sariosiyo	1252,2	-22,1	7,5
Termiz	1605,5	2,3 barobar	9,7
Uzun	295,1	2,1	1,8
Sherobod	914,6	-80	5,5
Sho'rchi	755	2,2 barobar	4,5

olishiga mo'ljallangan. Deskriptiv tavsif olingan kuzatish natijalari ishonchligi va o'rganilayotgan iqtisodiy hodisalar qonuniyatlarini o'rnatish darajasini aniqlashga yordam

beradi. Shuningdek, stoxastik jarayonlar kontekstida to'g'ri, dalillarga asoslangan qaror qabul qilish ob'ektiv hamda asoslangan bilimlarni taqozo etadi, bu albatta, har qanday

iqtisodiy tadqiqotlar uchun juda muhim hisoblanadi.

Tarsimot qonuniyatlarini tanlash, birlamchi

ma'lumotlar(modellar) adekvatligini baholash deskriptiv

tahlilning majburiy bosqichi hisoblanib, u natijalarni

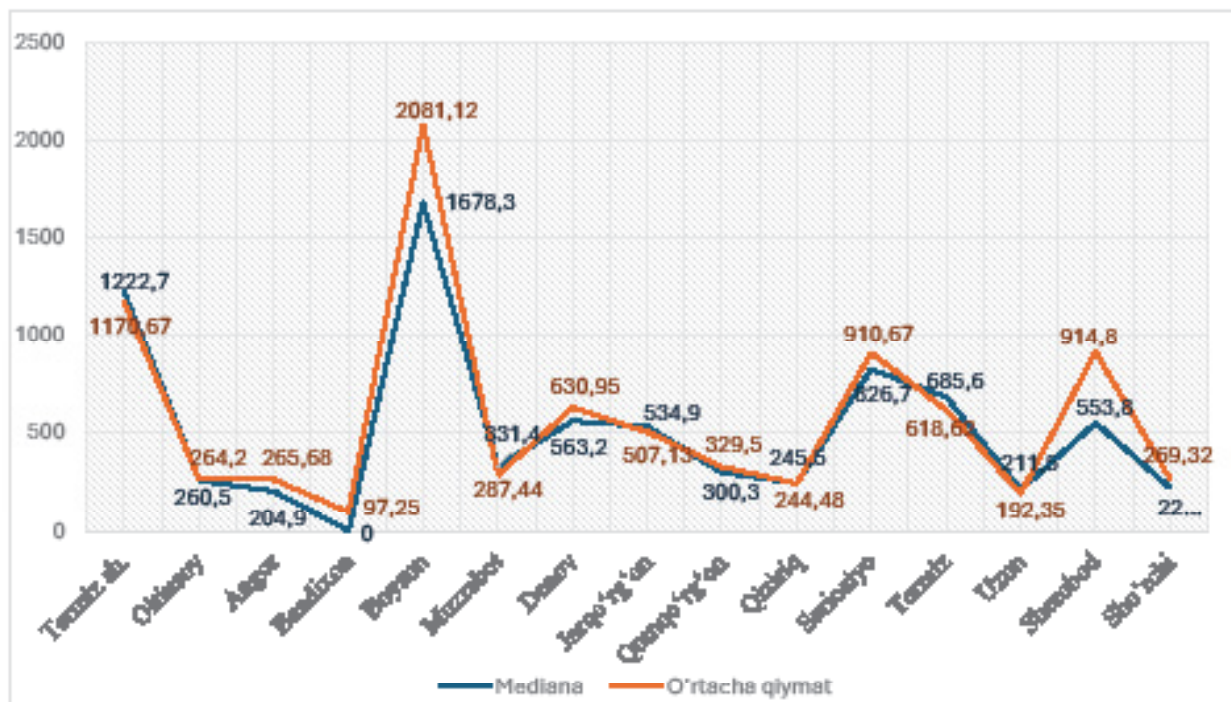
2-jadval

2014–2024 yillar mobaynida Surxondaryo viloyati iqtisodiyotiga jami kiritilgan investitsiyalar hajmi bo'yicha deskriptiv tahlili

Ko'rsatkichlar	Surxondaryo tumanlarining ko'rsatkichlar bo'yicha o'rtacha qiymati	Ko'rsatkichlar o'rtacha qiymatidan past tumanlar soni	Ko'rsatkichlar o'rtacha qiymatidan yuqori tumanlar soni	Surxondaryo tumanlarining ko'rsatkichlar o'rtacha qiymatining yarmi	Ko'rsatkichlar o'rtacha qiymatining yarmidan past tumanlar soni
O'rtacha qiymat	585,6	3	5	292,8	7
Standart xatolik	125,3	2	5	62,65	8
Mediana	522,9	2	7	261,45	6
Moda	Mavjud emas				
Standart og'ish	481,9	3	4	240,95	8
Dispersiya	508661,67	1	3	254330,8	11
Ekssess	-0,056	1	5	-0,028	9
	0,74	4	5	0,37	6
Interval	1426,2	2	5	713,1	8
Minimum	100,6	7	7	50,3	1
Maksimum	1526,8	2	5	763,4	8
Summa	6441,7	2	6	3220,85	7

keyinchalik umumlashtirish, uzatish va tanlama tadqiqotlardan bosh to'plamgacha bo'lgan jarayonni prognozlashning qonuniyligini asoslash uchun zarurdir. Surxondaryo viloyatiga jami kiritilgan investitsiyalar 2024-yil oldingi yilga nisbatan kamaygan(89,0%). Agar jami kiritilgan investitsiyalarning o'sish sur'atini shahar va tumanlar kesimida qarasak, yuqori o'sish sur'ati Termiz tumanida kuzatilgan bo'lib, o'tgan yilning shu davriga nisbatan o'sish sur'ati 2,3 barobarni, Sho'rchi tumanida 2,2 barobar, Oltinsoy tumanida 2 barobarga yaqin, Boysun tumanida 1,6 barobar, Angor tumanida 12%, Uzun tumani 2,1% ni tashkil

etgan. 2024 yilda viloyatga kiritilgan jami investitsiyalar hajmi o'tgan yilga nisbatan 11% ga kamaydi. Hududlar kesimida eng katta pasayish Sherobod tumanida qayd etilib, investitsiya hajmi 80% ga qisqardi. Shuningdek, Jarqo'rg'on tumani (-33,2%) va Termiz shahri (-32,8%) ham eng ko'p pasayish kuzatilgan hududlar bo'ldi. Qiziriq (-27,1%) va Sariosiyo (-22,1%) tumanlarida ham investitsiya oqimi keskin kamaydi. Denov (-13,7%), Jarqo'rg'on (-7,5%) va Qumqo'rg'on (-6,4%) tumanlarida pasayish esa nisbatan past bo'lsa-da, umumiy viloyat ko'rsatkichiga salbiy ta'sir ko'rsatdi(1-jadval).

1-rasm.

Viloyat iqtisodiyotiga kiritilgan investitsiyalarning tuman(shahar)lar kesimida o'zgarishini deskriptiv tahlili grafigi

Viloyatga kiritilgan jami investitsiyalarning hajmi bo'yicha 100% da nisbatan, hududlar kesimida Boysun tumani yetakchilik qilmoqda. Ushbu hududda jami kiritilgan investitsiyalarning 33,4% o'zlashtirildi.

Shuningdek, Termiz shahri keyingi o'rinda 9,9% ni tashkil etmoqda.

Termiz va Sariosiyo tumanlarida ushbu ko'rsatkich mos ravishda – 9,7 % va 7,5% ni tashkil etgan.

Denov hamda Sherobod tumanlarida investitsiyalarning viloyatdagi ulushi – 6,0 % va 5,5 % ni tashkil etgan bo'lsa, Bandixon tumanida bu ko'rsatkich bo'yicha eng kami bo'ldi – 1,7 % tashkil etgan(1-jadval).

Tadqiqot davomida tavsiflovchi statistik tahlilini amalga oshirish va bu orqali tasodifan ro'y berishi mumkin bo'lgan guruhlar orasidagi farqlarning ishonchli ekanligi ehtimolini baholashdan to'g'ri xulosa chiqarishga imkon beradi. Shunday qilib, ushbu tahlildan umumiy sharoitlar haqida xulosa chiqarish va olingan ma'lumotlarda nima bo'layotganini tasvirlash uchun foydalaniladi. Shuningdek, tavsiflovchi statistik tahlil bizga katta hajmdagi ma'lumotlarni soddalashtirishga yordam beradi va har bir tavsiflovchi statistik tahlil ko'plab ma'lumotlarni oddiy xulosaga qisqartiradi. Tavsiflovchi statistik tahlilning ushbu xususiyatidan kelib chiqib, Surxondaryo viloyatining

iqtisodiyotiga kiritilgan jami investitsiyalarning shahar va tumanlar kesimida tahlil qilamiz (2-jadval).

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinadiki, o'zgaruvchining tavsiflashning eng keng tarqalgan usullaridan biri bo'lgan chastotani taqsimlashga e'tibor qaratilgan bo'lib, chastotalarni taqsimlashda biz ikki qism (ya'ni o'rtacha qiymatdan yuqori va past miqdorlar) bo'yicha ko'rib chiqdik. Ta'kidlash joizki, biz taqsimlashda yana bir jihatga e'tibor qaratdik (o'rtacha qiymatning yarmidan past) bu bizga ko'rsatkichlarning ichida eng pastlarini aniqlashga yordam beradi. Taqsimlashlarni foizlar yordamida ham ko'rsatilishi mumkin.

2-jadvalga e'tibor bersak, o'rtacha yoki mediana, markaziy tendensiyani ehtimoliy tavsiflashda eng ko'p ishlatiladigan qiymatlar bo'lib, jadvalda tumanlar o'rtasida jami kiritilgan investitsiyalarning o'rtacha qiymatidan yuqori shahar va tumanlar soni 6 ta, jumladan Termiz shahri(1170,67 mlrd. so'm), Boysun(2081,12 mlrd. so'm), Denov(630,95 mlrd. so'm), Sariosiyo(910,67 mlrd. so'm), Termiz (618,62 mlrd. so'm), Sherobod(914,8 mlrd. so'm) tumanlari va mediana bo'yicha o'rtacha qiymatidan yuqori tumanlar soni esa 7 ta, ular Termiz shahar(1222,7 mlrd. so'm), Boysun(1678,3 mlrd. so'm), Denov(563,2 mlrd. so'm), Jarqo'rg'on(534,9 mlrd. so'm), Sariosiyo(826,7 mlrd. so'm), Termiz(685,6 mlrd.

	O'rtacha qiymat	Standart xatoqlik	Mediana	Moda	Standart og'ishi	Dispersion	Koatsion	Asimmetričnost	Interval	Minimum	Maksimum	Summa
Turmoz sh	1170,67	226,54	1222,7	Moda mavjud emas	751,35	564532,6	-0,97	0,11	2225,9	195	2420,9	12877,4
Olinsay	264,2	55,31	260,5		183,45	33653,28	2,66	1,35	633,5	73,3	706,8	2906,2
Angor	265,68	54,14	204,9		179,56	32241,25	-1,64	0,43	476,8	65,5	542,3	2922,5
Harafizon	97,25	38,05	0		126,18	15922,11	-1,43	0,75	296	0	296	1069,8
Boysan	2081,12	626,25	1678,3		2077,03	4314067	-0,95	0,7	5403,5	141,7	5545,2	22892,3
Maxrabot	287,44	57,08	331,4		189,32	35842,29	-1,61	0,15	491,7	63,2	554,9	3161,8
Danov	630,95	142,39	563,2		472,24	223013,1	-1,69	0,34	1184,1	113,8	1297,9	6940,5
Karpo'rg'on	507,13	89,65	534,9		297,32	88400,91	0,37	0,61	981,9	144,6	1126,5	5578,4
Qungo'rg'on	329,5	53,12	300,3		176,18	31038,72	-1,68	0,14	455,5	102,4	557,9	3624,5
Qiziriq	244,48	34,57	245,5		114,64	13142,26	-1,68	0,11	310,2	96,8	407	2689,3
Sarinsiyer	910,67	194,82	826,7		646,14	417502,1	-0,3	0,58	2003,5	176,1	2179,6	10017,4
Turmoz	618,62	131,08	685,6		434,73	188992,6	1,48	1,01	1476,5	129	1605,5	6804,8
Uzun	192,35	30,68	211,5		101,75	10352,16	-1,62	0,03	287,2	60,2	347,4	2115,9
Sharobad	914,8	83,61	553,8		1272,29	1618729	8,28	2,77	4473,3	86	4559,3	10062,8
Sho'rchi	269,32	62,16	223,6		206,15	42495,79	2,07	1,3	693,5	61,5	755	2962,5

3-jadval

2014–2024 yillar mobaynida Surxondaryo viloyati jami kiritilgan investitsiyalar hajmi bo'yicha o'zgarishini deskriptiv tahlil jadvali

so'm), Sherobod(553,8 mlrd. so'm), ko'rsatkichlari o'rtacha qiymatidan past tumanlar 2 ta Jarqo'rg'on(507,13 mlrd. so'm), Qumqo'rg'on(329,5 mlrd. so'm), tumanlari, mediana bo'yicha o'rtacha qiymatidan past tumanlar 2 ta Muzrabot(331,4 mlrd. so'm), Qumqo'rg'on(300,3 mlrd. so'm) tumanlari qiymatlarini ko'rish mumkin.

O'rtacha va mediana qiymatlariga e'tibor qaratadigan bo'lsak(1.3-jadval), o'rtachaning yarmidan past qiymatlarda 7 ta tuman, Oltinsoy(264,2 mlrd. so'm), Angor(265,68 mlrd. so'm), Bandixon(97,25 mlrd. so'm), Muzrabot(287,44 mlrd. so'm), Qiziriq(244,48 mlrd. so'm), Uzun(192,35 mlrd. so'm), Sho'rchi(269,32 mlrd. so'm) tumanlari bo'lsa, medianada ham o'rtachaning yarmidan past qiymatlarda 6 ta tuman, Oltinsoy(260,5 mlrd. so'm), Angor(204,9 mlrd. so'm), Bandixon(0 mlrd. so'm), Qiziriq(245,5 mlrd. so'm), Uzun(211,5 mlrd. so'm), Sho'rchi(223,6 mlrd. so'm), tumanlarini ko'rishimiz mumkin.

Ushbu qatorlarda moda kuzatilmadi ammo tumanlar ichida Boysun va Sariosiyo va Sherobod tumanlaritahlilimiz natijasida o'rtacha va mediana ko'rsatkichlarining o'rtachasining yuqori va past qiymatlarida ko'tarilib yoki pasayib turganligini ko'rish mumkin. Bu kuzatilayotgan statistik qatorlar uchun o'rtacha, mediana va modalarni deyarli bir-biriga tengligida normal taqsimot(ya'ni qo'ng'iroq shaklida bo'lsa) kuzatilishini e'tiborga oladigan bo'lsak, bunday holat viloyat tumanlarining notekis rivojlanayotganligidan dalolat beradi va qolgan ko'rsatkichlarni tahlil qilish shart emasligini ifoda etadi(1-rasm).

Bu esa jadvalda ko'rinib turganidek, jami kiritilgan investitsiyalar hajmiga nisbatan viloyatning ko'pgina tumanlarida buning ijobiy yechimlarini ko'rib chiqishga to'g'ri keladi. Yuqoridagi tahlillardan kelib chiqqan holda aytish mumkinki, jami o'zlashtirilgan investitsiyalar va xorijiy investitsiyalarining o'rtacha va mediana ko'rsatkichlar bo'yicha ham yuqori bo'lgan Termiz shahar, Boysun, Sariosiyo, Denov, Sherobod, Termiz tumanlari barqarordir.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Yuqorida viloyat iqtisodiyotiga kiritilgan jami investitsiyalar dinamikasini statistik tahlil qilish asosida shunday xulosaga kelish mumkinki, viloyatda investitsiyaviy siyosatni yuritish bo'yicha muammolar etarli darajada, ularni bartaraf etish esa o'z navbatida, O'zbekiston Respublikasini innovatsion rivojlantirish strategiyasida hududlar kesimida amalga oshirilishi ko'zda tutilgan: innovatsion markazlar, texnologik innovatsiyalar bilan shug'ullanuvchi mahalliy sanoat korxonalari, yaratiladigan yangi texnologiyalar, hududlarda

yillik ro'yxatga olingan patentlar, xorijiy tashkilotlar bilan hamkorlikda amalga oshirilayotgan ilmiy, innovatsion va texnologik loyihalar hamda innovatsion startaplar sonini oshirish kabi qator maqsadli ko'rsatkichlarni ta'minlashga imkon yaratadi.

Muallif haqida / Сведения об авторе / Author details

1. Xatamova Manzura Ochilidievna Termiz davlat universiteti mustaqil izlanuvchisi, //Хатамова Манзура Очильдиевна Независимый исследователь Термезского государственного университета, // Khatamova Manzura Ochilidievna Independent researcher, Termez State University,
► manzuraxatamova1@gmail.com
■ 0009-0005-8993-8242
2. Normurodov Asliddin Alijon o'g'li Termiz Shahar Prezident maktabi o'qituvchisiN // Нормуродов Аслиддин Алиджон оглы Преподаватель Президентской школы города Термез // Normurodov Asliddin Alijon oglu Teacher at the Termez City Presidential School
► normurodovasliddin7@gmail.com
■ 0009-0001-9594-3962

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

- [1]. Шарп У., Александер Г., Бэйли Дж. Инвестиции. Пер.С. англ. – М.: ИНФРА – М, 1999. – XXI, - С. 979.
- [2]. Райзберг Б.А. Лазовский Л.Ш., Стародубцева Е.Б. Современные экономический словарь – 3-я изд., перераб. и доп. – М.: ИНФРА – М, 2001. – С. 145-146
- [3]. Фролова Т.А. Экономическая теория: конспект лекций. Таганрог: ТТИ ЮФУ, 2009.- С. 141.
- [4]. Ример М .И., Касатов А.Д., Матиенко Н.М. Экономическая оценка инвестиций.-СПб.: Питер, 2008.- 480 с.
- [5]. Фофуров Ш.Р., Гугнин В.И., Омонов С.Н. Язык бизнеса. Термины. Под общей редакций д.э.н. В.А.Чжена. – Т.: "Шарк", 1995 – С.171.
- [6]. Басовский Л. Е., Басовская Е. Н. Экономическая оценка инвестиций: Учеб. пособие.-М.: ИНФРА-М, 2014.-241 с
- [7]. Кокшарова, Н. Г. Экономическая оценка инвестиций : учебное пособие / Н. Г. Кокшарова ; Сыкт. лесн. ин-т. – Сыктывкар : СЛИ, 2012. – 128 с.
- [8]. Ҳайдаров Н.Х. Тўғридан-тўғри инвестициялар имкониятлари. // "Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар" илмий электрон журнали. 2011, No 1, сентябрь.